

Austerlitz doet het zelf

De schrijvers van dit boek dragen het op aan al onze dorpsgenoten, speciaal aan alle vrijwilligers en leden van de betrokken besturen. Zonder hun kracht en inzet was de oprichting van Austerlitz Zorgt en de bouw van het Hart van Austerlitz nooit gelukt.

Austerlitz doet het zelf

Hoe een dorp zijn zorg regelde

Jan Snijders & Wim Oerlemans

Dit boek is tot stand kunnen komen dankzij bijdragen van

Stichting Austerlitz Samen

Coöperatie Austerlitz Zorgt

Geheugen van Zeist

Gemeente Zeist

samhealth B.V.

Van Tellingen-Pul Stichting

Austerlitz doet het zelf
Hoe een dorp zijn zorg regelde
Jan Snijders en Wim Oerlemans

ISBN 978 90 8560 264 4

NUR 740

THEMA JPVC

© 2023 Tekst: Jan Snijders en Wim Oerlemans, Austerlitz

© 2023 Deze uitgave: Uitgeverij SWP

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Het copyright van de foto's berust bij de fotografen, zie voor een overzicht pag. 244.

'Initiatieven als deze juich ik toe. Want zonder burgerinitiatieven geen levende democratie. Bewondering voor allen die zich daarvoor inzetten en weten vol te houden'.

Herman Tjeenk Willink in een e-mail aan de auteurs van dit boek

'Ik denk dat Austerlitz de participatiewet niet nodig had.' 'Volgens mij hebben ze de wet overgenomen van Austerlitz, dat was de kracht van Austerlitz.'

Uit interview met Dic van Vulpen en Harry de Wilde, ambtenaren van de gemeente Zeist

'Een atypisch project met een origineel resultaat.'

Wethouder Sander Jansen

'Austerlitz is een sprekend voorbeeld van 'minder ik, meer wij'. Van de coöperatieve samenleving, waarin we niet bij elk probleem naar de overheid kijken, maar mensen de ruimte en het vertrouwen geven voor eigen oplossingen.'

Pieter Heerma, fractievoorzitter CDA, bij de Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer, 21 september 2022

Gefeliciteerd!

‘Burgerkracht pur sang’. Zo zou ik dat bij Austerlitz Zorgt willen noemen.

Op ongekende wijze kreeg de droom van de dorpsbewoners gestalte: een prachtige zorgcoöperatie waardoor elke oudere inwoner zo lang mogelijk zorgeloos en zelfstandig in het dorp kan blijven wonen. En daarnaast een flink aantal nieuwe woningen om nieuwe inwoners te verwelkomen in het dorp.

Austerlitz Zorgt is een inspiratiebron voor velen. In de eerste plaats voor Austerlitz zelf. Vanuit het volste vertrouwen is Austerlitz Zorgt een geheel eigen koers blijven varen. Een eigen koers die drijft op de sociale cohesie in het dorp. Met een rotsvast vertrouwen in de ervaringen en kunde van alle betrokkenen, in de gemeenschapszin en in de toekomst. De coöperatie is uitgegroeid tot een volwaardige maatschappelijke organisatie. Dat verdient grote waardering en biedt perspectief voor het samen leven en zorgen voor elkaar in de toekomst.

De combinatie van wonen, zorg en welzijn inspireert ook veel andere gemeenten. Ik ben dan ook geregeld met delegaties van geïnteresseerde bestuurders in Austerlitz geweest. Het is een dankbaar voorbeeld voor een succesvolle participatie.

Bij het ontstaan van Austerlitz Zorgt zijn vele enthousiaste vrijwilligers betrokken. Zij vormen een waardevolle drijvende kracht om de droom van het dorp te verwezenlijken. Dat is een groot goed en het kan niet anders dan dat dat bijdraagt aan het geluksgevoel en de saamhorigheid in het dorp. Wie geeft, zal ontvangen.

In de tomeloze energie van de Austerlitzse samenleving ligt veel hoop besloten. Hoop in de kracht van de samenleving. Een kracht die alleen kan bestaan uit de gezamenlijke energie van individuele mensen.

Met het vastleggen van de geschiedenis in dit waardevolle boek wordt dit trefend verbeeld.

Van harte proficiat met het tienjarig jubileum van Austerlitz Zorgt en met dit mooie historische document!

Koos Janssen, Burgemeester van Zeist

Ten geleide

Wat prachtig om de geschiedenis te lezen van de zorgcoöperatie in Austerlitz. Als je in vogelvlucht door het boek gaat, vallen er een aantal dingen op. Allereerst, wat goed dat zoveel mensen tijd en energie hebben gestoken in iets dat kennelijk diep doorvoeld werd in het dorp. Je ziet ook meteen de keerzijde. Waarom heeft het zoveel tijd en moeite gekost om iets te doen waar in alle redelijkheid niemand tegen kan zijn?

In de economie gaat het heel vaak om afruilen. We doen het één maar kunnen het ander dan niet doen. Hier zie ik vooral win-win. Het dorp wint door goede zorg, autonomie, zingeving en sociale cohesie. De gemeente Zeist wint, want ze hoeven er verder niets aan te doen. De samenleving wint want op deze manier organiseren kost minder geld.

Uit het slothoofdstuk blijkt dat er nog een aantal ambities zijn, maar grosso modo zijn de doelen bereikt. De voor de samenleving belangrijkste vraag is daarmee: wat kunnen andere initiatieven hiervan leren? Ik zie drie lessen.

Ten eerste: als de randvoorwaarden er zijn kan een burgerinitiatief - zelfs op een complex beleidsterrein - slagen. Waar een wil is, is een weg en dat is goed nieuws voor iedereen met ideeën. Het is ook goed nieuws voor het kabinet en de zorg, omdat een deel van het werk uit handen wordt genomen. Geen overbodige luxe in tijden van schaarste aan menskracht en middelen.

Ten tweede: alle mensen wat is het moeilijk gebleken om de randvoorwaarden inderdaad te laten kloppen. Weerstand van zo'n beetje alles en iedereen moest overwonnen worden. Ik pleit ervoor dat alle partijen die deze weerstand hebben geboden eens ernstig bij zichzelf te rade gaan. Was het nodig? Hoe zou ik daar de volgende keer mee omgaan?

Ten derde: niet elk dorp is Austerlitz. Dat kun je op meerdere manieren lezen. De sociale cohesie is niet overal even groot. De helft van de bewoners is lid van de coöperatie, dat is niet elk dorp of elke wijk gegeven. Een andere manier om het te lezen is dat de gekozen aanpak geen *one size fits all* oplossing is voor de rest van het land. In ieder dorp of iedere wijk moet men een aanpak kiezen die het best past bij de lokale omstandigheden en voorkeuren. *Horses for courses*, geen *one size fits all*.

Wel zijn er elementen die denk ik in elke gekozen aanpak terugkeren: gemengd wonen, sociale activiteiten en zorg combineren, ontzorgen, inzet van vrijwilligers en het hanteren van de menselijke maat. Maar binnen die elementen is nog veel vrijheid om burgerinitiatieven naar believen in te richten. Nu maar hopen dat de rest van de samenleving ziet wat de meerwaarde van initiatieven als dit is en de weerstand met gezwinde spoed laat varen.

Woord vooraf

Austerlitz begon tien jaar geleden aan een groots burgerinitiatief. Het project omvatte:

- de oprichting van de coöperatie Austerlitz Zorgt
- de bouw van het Hart van Austerlitz
- de oprichting van de WoonStichting NuVoorStraks.

Uit een leefbaarheidsonderzoek bleek onder meer de behoefte aan zorgwoningen en enkele andere voorzieningen. Om die te kunnen realiseren was een organiserende partij nodig. Dat werd de coöperatie Austerlitz Zorgt. Ze heeft als belangrijkste doel ervoor te zorgen dat de inwoners van Austerlitz zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen. Dat kan dankzij veel vrijwilligers en een samenwerkend zorgbedrijf, die worden gecoördineerd door een dorpsondersteuner, tevens het Wmo-loket in Austerlitz voor de gemeente Zeist (het loket voor de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning). Zo worden de nodige zorg- en welzijnsvoorzieningen zoveel mogelijk georganiseerd door en voor het dorp. De initiators hebben van Austerlitz Zorgt een 'modelorganisatie' weten te maken.

Om de doelstellingen van Austerlitz Zorgt te bereiken zijn zorgwoningen nodig. Zo werd Austerlitz Zorgt de belangrijkste aanjager van de bouw van het Hart van Austerlitz. Dit hart bevat een multifunctionele accommodatie die zorgwoningen en starterswoningen bevat, een nieuwe school, een nieuwe peuterspeelzaal, een vernieuwd dorps huis en een zorgcentrum.

Om de doelstellingen te bereiken waren ook zorgwoningen in de vrije huursector nodig. Deze werden samen met enkele starterswoningen naast het multifunctionele centrum gebouwd. Deze zorgwoningen zijn in eigendom van de door Austerlitz Zorgt geïnitieerde WoonStichting NuVoorStraks, die ze verhuurt aan de doelgroep met een middeninkomen. De totstandkoming van dit alles ging niet altijd van een leien dakje, ondanks veel steun van diverse partijen. Dat het een succes werd is aan heel veel factoren te danken. Niet de minste daarvan was de grote betrokkenheid en brede steun die het project vanuit de bevolking kreeg. Betrokken wethouders en ambtenaren en ook de woningcorporatie benadrukken herhaaldelijk dat deze factor hen vaak stimuleerden het project te helpen verwezenlijken. De sociale cohesie bleek ook telkens weer uit de positieve inbreng bij de vele dorpsbijeenkomsten en dorpsraadplegingen.

Voor wie is dit boek bedoeld?

Wij beschrijven in dit boek zowel de geschiedenis van de oprichting en de eerste tien jaren van de coöperatie Austerlitz Zorgt, als de totstandkoming van de multifunctionele accommodatie Hart van Austerlitz met de WoonStichting NuVoorStraks als onderdeel daarvan.

Onze doelgroepen zijn:

De inwoners van Austerlitz

De inwoners van Austerlitz zijn maar wat trots op het behaalde resultaat. Het boek beschrijft hun grote rol hierin. Alleen al het lezen hierover, het bekijken van de illustraties, de herkenbaarheid van de beschreven situaties en stukjes geschiedenis zullen het besef bevestigen en doen groeien, dat we in ons dorp met elkaar iets hebben gepresteerd dat de leefbaarheid van het dorp enorm vergroot heeft. Dat besef op zijn beurt zal die leefbaarheid nóg meer vergroten.

De leden van Austerlitz Zorgt zullen dit boek met extra interesse lezen. Het geeft immers de geschiedenis weer van hun coöperatie, waar ze in zo groten getale lid van werden. Met veertig procent van alle volwassenen is Austerlitz Zorgt landelijk gezien een van de succesvolste zorginitiatieven.

En nog specifiek: de meer dan honderd vrijwilligers van de coöperatie zullen in dit boek geïnteresseerd zijn. Wij willen met dit boek ook onze grote waardering voor hun inzet, hun betrokkenheid en hun vele helpende handen uitdrukken.

Nog een extra overweging om dit boek te schrijven was, dat Austerlitz gedurende de periode die dit boek beschrijft een uitbreiding heeft gehad met ongeveer 160 woningen. De nieuwe inwoners moeten hun weg nog vinden in het dorp. Dit boek is daarbij een goed hulpmiddel.

Burgerinitiatieven elders in het land

Austerlitz Zorgt heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de sterke groei van burgerinitiatieven op het gebied van zorg, welzijn en wonen in de provincie Utrecht en in Nederland. Onze coöperatie was initiator van Nederland Zorgt voor Elkaar. Ook waren we met Austerlitz Zorgt voorloper boven de grote rivieren. We hebben altijd veel publiciteit gezocht en gekregen en we hebben veel voorlichting gegeven. Zo hielden we jarenlang om de twee maanden een voorlichtingsmiddag. Daar hebben zeker duizend geïnteresseerde burgers informatie gekregen, ook grote aantallen bestuurders van gemeenten, provincies en zorg- en welzijnsinstellingen.

In de provincie Utrecht waren er in 2013 vier burgerinitiatieven op het gebied van zorg en nu 143; landelijk waren er in 2016 zo'n 350 initiatieven en nu meer dan 1500. Nog steeds groeit het aantal initiatieven snel. Dit boek kan geïnteresseerde burgers over de drempel helpen om ook een initiatief te beginnen.

Ook vanuit de zorginstellingen groeit de belangstelling voor dit soort initiatieven. Zij beseffen langzamerhand steeds meer dat zij zelf door personeelsgebrek, zeker op de lange termijn, onvoldoende invulling kunnen geven aan hun taken. Burgerinitiatieven kunnen een bijdrage leveren aan het invullen van de zorg- en welzijnsopdracht waar de maatschappij voor staat, zonder dat de kwaliteit wordt aangetast. In Austerlitz blijkt uit onderzoek dat die zelfs als uitzonderlijk hoog wordt ervaren. Het boek kan een bijdrage leveren aan deze zeer gewenste ontwik-

keling. Zelfraadzaamheid is door de overheid zwaar overschat. Netwerkdzaamheid kan een belangrijke sleutel zijn naar de toekomst. Daarin zit ook de betekenis voor landelijke en lokale beleidsinstanties, als die ten minste ook voldoende afstand weten te houden.

Austerlitz is een dorp, maar ook in de grote steden zie je soortgelijke ontwikkelingen: Amsterdam met zijn stadsdorpen en Utrecht met de coöperatie SAMEN030, waar allerlei burgerinitiatieven op een breed gebied samenwerken.

In het laatste hoofdstuk evalueren wij de totstandkoming van ons burgerinitiatief, beoordelen we of we onze doelen hebben bereikt en geven wij adviezen, waarmee burgerinitiatieven hun voordeel kunnen doen.

Over de auteurs

De auteurs van dit boek zijn Jan Sniijders en Wim Oerlemans, beiden behorend tot de initiatiefnemers van Austerlitz Zorgt en ex-voorzitter resp. oud-bestuurslid van Austerlitz Zorgt en van de Stuurgroep Hart van Austerlitz. Jan is op dit moment voorzitter van het bestuur van de WoonStichting NuVoorStraks. Hij is ook een van de initiatiefnemers en oud-bestuurslid van Nederland Zorgt voor Elkaar, het landelijke netwerk van burgerinitiatieven op gebied van zorg, welzijn en wonen. Ook is hij secretaris geweest van het bestuur van Omzien naar Elkaar, het netwerk van dit soort burgerinitiatieven in de provincie Utrecht.

Jan was organisatieadviseur en interimmanager, vooral op het grensgebied van overheid en bedrijfsleven. De laatste tien jaar van zijn beroepsleven was hij vooral

werkzaam als crisismanager in de gezondheidszorg. Daarnaast was hij docent bedrijfskunde bij de Haagse Hogeschool, het Instituut voor Bedrijfsorganisatie en NIBE-SVV (het opleidingsinstituut van de bankwereld).

Wim is in zijn beroepsleven altijd werkzaam geweest in de uitgeverijwereld in velerlei functies bij diverse bedrijven en is geëindigd als directeur van een belangrijke educatieve uitgeverij.

Opmerking van de auteurs

Dit boek schrijven wij uiteraard op persoonlijke titel. Wij hebben geprobeerd de geschiedenis zo objectief mogelijk weer te geven, daarbij geholpen door duizenden e-mails, honderden rapporten en gespreksverslagen. Toch is het onvermijdelijk dat binnen die objectiviteit hier en daar iets subjectiefs doorschemert. Het is per slot van rekening onze beleving die we beschrijven, bekeken door onze bril. Dat geeft een persoonlijke kleuring die niet altijd overeenkomt met die van andere partners in het proces. Wel is door middel van ruim 25 interviews geprobeerd door meerdere brillen te kijken.

Wij hebben dit boek samen geschreven, wij spreken dus vaak over we of wij. Soms gaat het over een van ons tweeën. Dan hebben we het over Jan of Wim, zonder achternamen. Bij een andere Jan of Wim geven we wel altijd de achternaam. Veruit het vaakst bedoelen we wanneer we in de we- of wij-vorm spreken of het over ons hebben, het bestuur van Austerlitz Zorgt, soms ook de hele coöperatie, soms ook het hele dorp.

In de wereld van de zorg en de overheid worden heel wat afkortingen gebruikt. Wanneer een bepaalde afkorting het eerst voorkomt hebben wij er steeds de volledige benaming bij gezet. Later worden de afkortingen vaak op zichzelf gebruikt. Weet u even niet wat die afkorting betekent, kijk dan op pagina 242 in de *Lijst met afkortingen*.

Wij wensen u veel leesplezier. En mocht u opmerkingen hebben, vragen, verbeteringen, aarzel niet en mail ons: wim.oerlemans@hccnet.nl of snijd188@planet.nl.

Jan Snijders & Wim Oerlemans
januari 2023

1. Austerlitz, een kennismaking

'Wie gaat er nou weg uit Austerlitz!'

Uit interview met Meta de Laet, bewoonster van het Hart van Austerlitz

a. Austerlitz nu: bomen en buren

Austerlitz is een klein dorp midden in de bossen van de Utrechtse Heuvelrug. Het is een van de kernen van de gemeente Zeist. De ligging van Austerlitz in de bossen is uniek. Doordat de omgeving beschermd bosgebied is, is de unieke ligging ook gewaarborgd.

Het dorp telde bij het begin van ons project (2007) een kleine 1500 inwoners. Door het Hart van Austerlitz en de nieuwbouw in het noorden van het dorp groeide het aantal inwoners naar ongeveer 1750 nu. Het zal nog wat verder doorgroeien als alle nieuwe woningen klaar zijn. De groei was een bewuste keuze van het dorp: beperkte groei om zoveel mogelijk voorzieningen te behouden of te krijgen. Het dorp was sterk aan het vergrijzen. Door de nieuwbouw is er meer evenwicht ontstaan in de bevolkingsopbouw. Dat blijkt ook uit het aantal leerlingen van de basisschool, dat is gestegen van 75 naar nu 145. Het zal waarschijnlijk nog oplopen naar 150.

Het gemiddelde inkomen van de Austerlitzse bevolking was relatief laag, altijd iets onder dat van Zeist. Door de recente nieuwbouw, vanwege de sterk gestegen woningprijzen bewoond door meer kapitaalkrachtigen, ligt het daar nu net boven. De meeste woningen in het dorp zijn koopwoningen. De woningcorporatie bezit maar ca. 11% van het totaal aantal woningen. Met nog zo'n 8% overige huurwoningen en 1% onbekend, kom je dan op ca. 80% koopwoningen. De totale woningvoorraad is gegroeid van 620 naar circa 750. Een klein deel daarvan is zorg- en seniorenwoningen en starterswoningen. Het overgrote deel bestaat uit grondgebonden gezinswoningen.

Het dorp heeft een aantal voorzieningen die het graag wilde behouden of vernieuwen. Zo zijn er in het Hart van Austerlitz een nieuwe basisschool, een peuterspeelzaal, een vernieuwd dorps huis, een kleine bibliotheek, een leestafel en een nieuw zorgcentrum gerealiseerd. Ook de naschoolse opvang vindt hier plaats. Het dorp beschikt over een uitgebreide sportaccommodatie voor voetbal, tennis en padel.

Er is een supermarkt, Cees van Dijk. Deze buurtsuper heeft een grote gunfactor van de inwoners, waardoor ze, ondanks de norm die Spar hanteert voor het bestaansrecht van buurtsupers die op 2300 inwoners ligt, hier toch een veel lagere grens kan aanhouden. Belangrijk voor het dorp is, dat de opvolging van de oude eigenaar heeft plaatsgevonden. Dat geldt ook voor slagerij Noordam, die overigens ook veel klanten trekt uit de omgeving. Eenmaal per week staat er een viskraam op het Dorpsplein. Er is een eetcafé, 'Ouwekamp, ons eetcafé', dat na een aantal opeen-

1. Austerlitz, een kennismaking

volgende faillissementen is overgenomen door een daartoe opgerichte dorpsvereniging. Daardoor is het behouden voor het dorp. Het dorpshuis Hart van Austerlitz is de ontmoetingsplek voor vrijwel alle verenigingen, een gedeelte ervan is café.

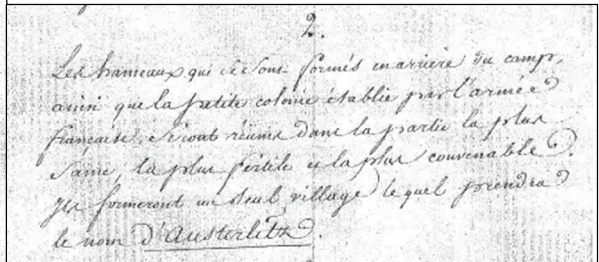
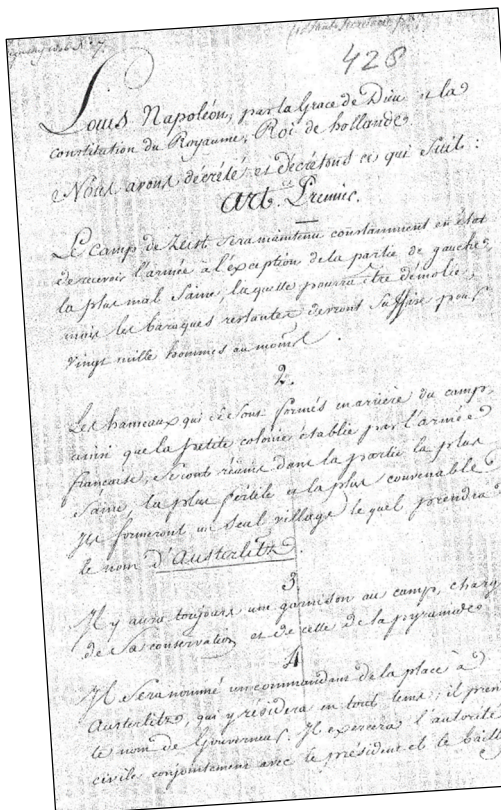
Verder heeft het dorp een kerk van de protestantse gemeente De Hoeksteen. De rooms-katholieke kerk is een aantal jaren geleden gesloten omdat de parochie was opgeheven.

Het openbaar vervoer is beperkt tot een buslijn met een uursdienst, op werkdagen overdag tot vroeg in de avond.

b. Austerlitz toen: heide en armoe

Austerlitz dankt zijn ontstaan aan een groot militair kamp van ongeveer 18.000 Bataafse en Franse manschappen. We schrijven 1804. Het kamp was gelegen op de (toen nog) heide even ten oosten van Zeist. Het bestond uit rijen tenten over een lengte van drie kilometer. Soldaten en korporaals in de eerste vijf rijen, dan de keu-

De eerste pagina van het decreet van koning Lodewijk Napoleon d.d. 17 augustus 1806; in artikel 2 gaf hij ons dorp de naam Austerlitz. In 2004 bestond de Pyramide, en ook ons dorp 200 jaar, wat flink werd gevierd, met als afsluiting een rats, kuch en bonen maaltijd aan lange tafels in de open lucht.

kens (plaggenbouwsels) en daarachter de tenten van de officieren. Het stond onder leiding van de Franse generaal Auguste Frédéric Louis Viesse de Marmont. De neringdoenden die werden aangetrokken door het kamp en zich in de omgeving vestigden, kunnen worden beschouwd als de eerste inwoners van Austerlitz, dat toen overigens nog niet zo heette.

Marmont had de marktkooplui en handelaren achter iedere divisie een plek toegewezen. Zo waren er drie concentraties ontstaan die zelf hun onderkomens (plaggenhutten) hadden gebouwd. Deze gehuchten waren Petitville in het westen, Marmontville in het midden en Bois-en-Ville in het oosten. Toen het kamp verlaten was viel er voor de inwoners van de drie nederzettingen niets meer te verdienen. Een aantal verliet het kamp, een aantal bleef. Degenen die overbleven stond een armoe-dig bestaan te wachten. Koning Lodewijk Napoleon besloot de drie gehuchten samen te voegen tot één plaats. Dit besluit viel op 17 augustus 1806 en de plaats kreeg van Lodewijk Napoleon de naam 'Austerlitz' ter ere van de overwinning van zijn broer Napoleon bij de Driekeizersslag bij Austerlitz in het huidige Tsjechië, december het jaar daarvoor. Lodewijk Napoleon bepaalde verder, dat er altijd een garni-

Tijdens 'Les Manoeuvres d'Austerlitz' bij de Pyramide, in 2008

zoen in het kamp moest zijn voor bewaking en onderhoud van zowel het kamp als het gedenkteken dat op 17 augustus ook de naam Austerlitz kreeg toegevoegd. Met het gedenkteken werd de onder leiding van Marmont in 1804 gebouwde piramide bedoeld, die tot dan toe Marmontberg werd genoemd.

De koning bepaalde ook dat Austerlitz een commandant kreeg met de titel van gouverneur. Op 13 september 1806 kreeg Etienne de Pineda deze functie. Lodewijk Napoleon had grootse plannen met Austerlitz, maar helaas voor hem liet de minister van Binnenlandse Zaken eind 1807 weten dat het stichten van een stad moeilijk, zo niet onmogelijk zou zijn. Op dat moment had Austerlitz nog maar 254 inwoners. In 1812 werd Austerlitz in opdracht van Napoleon bij Zeist gevoegd.

Het dorp is altijd straatarm geweest. Denk de auto weg en je hebt een geïsoleerd dorp waar de bevolking lokaal zijn kostje bij elkaar moest scharrelen. Het stond jaren bekend als een plek waar je weg moest blijven vanwege criminaliteit en drankproblemen en het heette ook heel lang het rode dorp. Dit naar aanleiding van het stemgedrag van de bewoners. Dat is wel veranderd. De mobiliteit is natuurlijk enorm toegenomen, maar ook door het grote eigen woningbezit en de sterk gestegen prijzen daarvan heeft het dorp een aanzienlijk welvarender bevolking gekregen. Al had in 2015 toch nog meer dan 60% van de 70-plussers een inkomen dat alleen uit AOW bestond, soms aangevuld met een klein pensioentje. Arm en rijk, jong en oud, zelfstandigen en werknemers, mensen met intellectuele beroepen en handarbeiders wonen door elkaar.

Door zijn relatief geïsoleerde ligging heeft Austerlitz altijd een sterke sociale cohesie gekend en een cultuur van 'we moeten het zelf oplossen'. Dit is een mentaliteit die je bijvoorbeeld ook in de dorpen in de Brabantse Peel ziet. Opvallend is dat zo'n cultuur in de genen van het dorp blijft zitten, ook al bestaat ons dorp meer dan 200 jaar. Daarmee heeft waarschijnlijk ook te maken dat de beroepssamenstelling van de bevolking anders is dan die in omringende plaatsen. In Austerlitz wonen van oudsher relatief veel ambachtslieden en kleine zelfstandigen.

c. Zelfsturing met een rijk verenigingsleven, eerste golf

Vanaf het ontstaan van Austerlitz heeft het dorp het tot 1887 zonder verenigingen gesteld. Toen ontstond er een golf van nieuwe initiatieven die tot 1906 heeft geduurd. De eerste vereniging was de 'Vereniging tot bestrijding van drankmisbruik vooral op den zondag', opgericht door D.J. van Nieuwenhuizen en ds. M. Barendrecht. In die periode zijn meer verenigingen opgericht die nu niet meer bestaan. We noemen de Christelijke Vrouwenvereniging, de Christelijke Knapenvereniging 'De Woudzwerwers', Zangvereniging 'Het Heidebloempje' en Ziekenfonds 'Draagt Elkanders Lasten'. In 1906 werd het nog steeds bestaande Fanfarecorps 'Erica' opgericht, ook weer door eerdergenoemde heren. Van Nieuwenhuizen bezon zich op middelen om de arbeiders na hun werktijd meer ontspanning te geven.

*Dorpshuis
't Trefpunt.*

Ook daarna zijn steeds verenigingen opgericht, maar in een rustiger tempo. We gaan ze niet allemaal noemen. De belangrijkste zijn Zangvereniging 'Ons Genoegen' (1922), later omgedoopt tot 'Cantiamo', de Floraliavereniging (1935, in 2011 opgeheven) en Sportvereniging Austerlitz (1934).

Vlak na de Tweede Wereldoorlog, in november 1945, is de vereniging 'Austerlitz' Belang' opgericht. Hiervan is ongeveer zeventig procent van de inwoners lid. Deze vereniging behartigt de belangen van het dorp bij de gemeente, zoals bij bestemmingsplannen, maar ze realiseert ook activiteiten als Palmpasenoctocht, midzomerfeest Het Kampement, het sinterklaasfeest, koningsdag en bevrijdingsdag. Austerlitz' Belang stond aan de basis van het leefbaarheidsonderzoek. Ten slotte noemen we nog de Stichting Dorpshuis Austerlitz, opgericht in 1970 om het in 1974 geopende dorps huis 't Trefpunt te exploiteren. Dit dorps huis heeft een gymzaal, die ook door de school wordt gebruikt. In het dorps huis hebben veel verenigingen hun thuishonk en het is dé ontmoetingsplek voor dorpsgenoten. Deze stichting speelde ook een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het Hart van Austerlitz.

d. Zelfsturing, tweede golf vanaf 2012

Vanaf 2012 is er sprake van een golf nieuwe initiatieven. Austerlitz' Belang fungeerde vaak als kraamkamer van deze nieuwe initiatieven. Die startten dan als werkgroep van Austerlitz' Belang en groeiden uit tot een zelfstandig project. De meeste hebben nu meer het karakter van een maatschappelijke onderneming, meer

1. Austerlitz, een kennismaking

De logo's van 'Ouwekamp, ons eetcafé' en 'Austerlitz Duurzaam' en de openingspagina van de website van 'Lokaal Austerlitz'.

bedrijfsmatig dus, maar wel met een duidelijk maatschappelijk doel en zonder winstoogmerk.

Deze golf begint met de oprichting van, eerst als werkgroep en later als coöperatie, 'Coöperatie Austerlitz Zorgt'. Austerlitz Zorgt heeft als belangrijkste doel onze dorpsbewoners zo lang mogelijk in het dorp te laten wonen met zorg- en welzijnsvoorzieningen zoveel mogelijk voor en door het dorp.

Austerlitz Zorgt staat aan de basis van de 'WoonStichting NuVoorStraks', opgericht in 2017, die de vrijesector-zorgwoningen in eigendom heeft en verhuurt.

Het succes van deze nieuwe, maatschappelijke ondernemingsactiviteiten smaakte naar meer. Het zelfvertrouwen steeg met als resultaat dat enkele dorpsgenoten samen met bestuurders van de zojuist genoemde organisaties de overname van de exploitatie van het plaatselijke café-restaurant initieerden. Dit café-restaurant was in het recente verleden al drie keer failliet gegaan en dreigde nu uit het dorp te verdwijnen. Nu is de vereniging 'Ouwekamp, ons eetcafé' eigenaar van de BV die het geheel exploiteert.

In maart 2017 ging 'Lokaal Austerlitz' van start, ook als werkgroep van Austerlitz' Belang. In 2019 werd dit een zelfstandige stichting met als doel het erfgoed van Austerlitz te bewaren en door te geven.

Ook vermeldenswaardig is 'Austerlitz Duurzaam', acht jaar geleden opgericht, ook als werkgroep van Austerlitz' Belang. Deze werkgroep is bezig zich om te vormen tot een coöperatie. Austerlitz Duurzaam heeft als doel het dorp duurzamer te maken door minder energie- en grondstoffengebruik.

Kortom: een dorp dat het zelf wel doet!

Een vooruitziende blik

In het najaar van 2004 werd in Austerlitz gevierd dat het dorp 200 jaar bestond. Dat gebeurde op een grootse en gedenkwaardige manier. Voor de vele activiteiten moest heel wat geld worden ingezameld. Voorheen werd bij dorpsfeesten een groot beroep gedaan op de middenstand. Nu die de laatste jaren steeds meer uit het dorp was verdwenen, werd er een andere manier bedacht om steun uit het dorp te krijgen. Ervan uitgaande dat veel particulieren best bereid zouden zijn om een bijdrage te geven, werd daarvoor een stichting opgericht: Stichting Austerlitz Samen (SAS). Dorpsgenoot Johan van Rijn was hiervan de bedenker. De stichting haalde inderdaad heel wat op.

Johan had een huis met een flinke lap grond. In dezelfde tijd werd die grond ineens heel veel waard, omdat de zogeheten rode contour was verlegd en er daardoor woningen op mochten worden gebouwd. Johan was van oordeel dat deze stijging voor een groot deel aan het dorp moest toekomen. Hij wilde als de grond eenmaal zou zijn verkocht, een groot gedeelte van de opbrengst aan de stichting doneren. Zijn visie was toen al dat het dorp ooit dat geld zou kunnen gebruiken bij grote sociale projecten, die er ongetwijfeld zouden komen, zoals vernieuwing van het dorps huis en woningbouw voor zorgbehoevenden. Het is jammer dat Johan vlak na dit voor nemen overleed, waardoor de grote donatie aan SAS nooit heeft plaatsgevonden. Austerlitz had het goed kunnen gebruiken. Maar met kleinere donaties weet SAS* toch nog heel wat projecten die de leefbaarheid en sociale samenhang in ons dorp bevorderen, te sponsoren.

* Zie voor afkortingen pagina 242

2. De basis: het leefbaarheidsonderzoek

Hoe willen we nu en in de toekomst samenleven in Austerlitz?

Dat werd de centrale vraag van het leefbaarheidsonderzoek in 2007

Het is begin juli 2007. We zijn met zo'n zeventig mensen in een zaal van dorpshuis 't Treppunt. Frits Dimmendaal presenteert namens de stamtafel voorzieningen het toekomstbeeld van het dorp. Dat beeld heeft de vorm van een gefingeerd toekomstig interview met de dan gepensioneerde beheerder van het dorpshuis, Adri van Ginkel, door zijn kleinzoon. De naam stamtafel was gegeven door bureau Laagland'advies. Dat bureau was ingeschakeld door de gemeente Zeist, in samenwerking met woningcorporatie Seyster Veste, provincie Utrecht en Vereniging Austerlitz' Belang. Het moest 'de feitelijke en ervaren leefbaarheid en knelpunten' in het dorp Austerlitz inventariseren en een plan van aanpak schrijven. Het plan moest een toekomstbeeld van Austerlitz geven voor een periode van twintig jaar en ook maatregelen bevatten voor een meer beperkte periode, namelijk tot 2020. Het moest ook dienen als uitgangspunt voor het op te stellen bestemmingsplan.

a. Waarom dit leefbaarheidsonderzoek?

Rond 2006 tijd deden zich rond Austerlitz enkele ontwikkelingen voor. De belangrijkste waren:

- er is door de provincie Utrecht een nieuw streekplan vastgesteld waardoor er in Austerlitz enige ruimte ontstond voor woningbouw
- er wordt een nieuw bestemmingsplan voor Austerlitz voorbereid; de besluitvorming erover staat gepland voor 2009
- de provincie heeft een sociale agenda met een project 'leefbaarheid kleine kernen', met een budget voor zowel onderzoek naar als aanpak van mogelijke problemen. Ze zou de helft betalen, de gemeente en de woningcorporatie samen elk een kwart.

Het college van B en W van Zeist besloot naar aanleiding van deze ontwikkelingen om de leefbaarheidsproblematiek in Austerlitz integraal te benaderen. Daarbij moest een plan helpen waarin zowel voornemens op het gebied van wonen en voorzieningen als op het gebied van natuur, voor een periode van de komende twintig jaar worden geformuleerd.

Een mooie kans voor het dorp

Jan (zie over gebruik van onze voornamen het Woord vooraf) zag in het besluit van de gemeente niet alleen een interessante ontwikkeling. Hij zag ook meteen de kansen die het bijbehorende proces bood om als dorp grondig na te denken over de